

BJÖRKÖ

MED BJÖRKHOLMEN

Natur

Tillsammans med Norra och Södra Malmö utgör Björkö gränslinje mellan Gudingen och Östersjön; en landbrygga som på endast några få ställen är genombruten av strömmande vatten. Övärlden innanför denna landbarriär är typisk innerskärgård; fastlandsnära, lite trång och välskyddad från rytande östanvindar. Skärgården utanför är i norr lummig mellanskärgård för att successivt övergå i kal ytterskärgård mot söder.

Norra delen av Björkö är avskild från Hulalandet endast av Björkö sundets smala vattenspegel. Södra delen av ön är däremot kringfluten av fritt och öppet vatten. Björkö är alltså en typisk "Långö", ca fyra kilometer från norra till södra udden, men desto smalare om midjan, endast ca 400 meter. Konturen antar formen av en oregelbunden åtta. Strandlinjen är tämligen rak och sluten. På inget ställe finns djupt inträngande vikar. Land och vatten möts utan större dramatik. Berggrunden domineras av granit och gnejsgranit samt kvartsit, som på några ställen trängt upp i dagen. Naturmässigt är Björkö en fortsättning på fastlandet; hög, kuperad och skogbevuxen. En åslikande höjdrygg utgör Björkö's topografiska ryggrad och det sluttar ungefär lika brant ner mot sjön på båda sidor. Moränjord med varierande djup, täcker större delen av ön. Där lagren är tillräckligt djupa och breda har de utgjort basen för öns odlingsmark. Tall och gran dominerar skogsmarken, förutom runt den äldre bebyggelsen och inägorna, där lövet tar överhand. I söder finns mycket torra hållmarker men också gles lövskog och ekklädda moränholmar. På norra Björkö växer ännu mycket björk och hedmarkerna är tallbevuxna.

Det ännu brukade odlingslandskapet med hävdade hagmarker gör att artrikedomen där är traditionell och rik med många hävdgynnade arter t ex stor och liten blålocka, darrgräs, brudbröd, jungfrulin, svinrot och kattfot. I viken ner mot gloet finns en välhävdad havsstrand.

Som ett appendix till Kålsingsölandet "hänger" Björkholmen ut i Björkö sund och nästan spärrar det. Det fastlandsnära läget till trots, hör holmen av ålder till Björkö. Höjden över havet är ringa. Den lilla holmen har en berggrund av skivigt urberg, som rullar ner i Björkö sund utan större dramatik. Mot land är stranden mjukt sluttande och det smala sundet som skiljer Björkholmen från fastlandet, är helt igenvuxet av vass. Det finns relativt många och stora jordfyllda sprickor på ön för att en rik vegetation ska gynnas. Såväl barr- som lövträd trivs på holmen.

Historia

Förhistoria

Björkö är relativt hög och bergig; merparten av ön ligger 10-20 meter över havet. Den absolut högsta punkten sträcker sig hela 25 meter högt. Detta höglänta landskap var tidigt befriat från isens smältvatten. Redan vid bronsålderns början var merparten av Björkö ett brukbart stycke sammanhängande land i den samtida innerskärgården. Och visst tycks förfäder sökt sig hit redan under dunkel forntid. På Björkös nordligaste spets ligger en stensättning i ensamt majestät. Den är inte så stor och inte så hög, men man kan ana en kantkedja runt om. Läget är däremot magnifikt. Lite längre söderut finns ytterligare en stensättning med mer imponerande mått, dryga fem meter i diameter, men så omplockat och utslängt att det idag är svårt att se vad det en gång har varit. Läget, mitt inne på ön norr om byn, är jämförelsevis mindre utstuderat. På några stenblock nere i byn finns runda fördjupningar som tidigare tolkats som skålgropar. Vid närmre studium har konstaterats att det är naturbildningar.

Namn

Att Björkö fått sitt namn av ett rikt björkbestånd råder väl inga tvivel om. Namn av denna enkelt beskrivande karaktär, är det allennarådande på de bebodda öarna i skärgården. Björk är dock idag inte mer vanligt förekommande än något annat lövträd på Björkö. På en karta ritad 1697 uppges att det finns någon björkskog på den norra delen av ön, i övrigt sägs ingenting om björkförekomst. Ortnamnsforskare tror att det mest kända Björkö i vårt avlånga land, handelsplatsen i Mälaren, har fått stå namnfadder för andra öar där handel bedrevs. Att namnet Björkö har alltså kommit att få en sekundär betydelse av just handelsplats. Det finns dock ingenting som ens antyder att Björkö i Loftahammars socken i Tjust härad skulle ha något förankring i tidigmedeltida handel.

Jordnatur

Björkö var vid 1600-talets början ett kronohemman, alltså ett hemman tillhörande staten som skärkarlen i fråga brukade mot "arrende" ofta erlagt in natura med de produkter som var hemmanets försörjningsbas. Huruvida Björkö uppstod som en nykolonisation på kronans utmark under Gustav Vasa, eller kanske var kyrkogods som vid reformationen fördes över till kronan, eller... Ja, det vet vi inte. Tjusts härad var vid samma tid ägomässigt dominerat av frälset, som av hävd hade stora jordinnehav här. Under tidigt 1600-tal luckrades kung Gustavs hårt drivna jordpolitik upp, den som syftat till att lägga så mycket jord som möjligt under kronan. Vi känner alla till drottning Kristinas frikostighet med statens jordagods. Björkö tycks ha varit ett av få hemman som kvarstod som kronogods ända fram till 1651, när det med statens bästa välvilja lades under det Königsmarckska grevskapet. Detta indrogs emellertid redan 1675 och den underlydande jorden återgick till kronatur. 1712 skattköptes Björkö dvs övergick i en privatpersons ägo och blir ett sk kronoskattehemman.

Bosättning

Uppgifter om när de första bosättarna slog sig ner på Björkö är ännu inte avlockade arkivens innehållsrika inre – om det över huvud taget finns antecknat. Närheten till fastlandet och de relativt goda betesmöjligheterna i kombination med fisket, torde ha varit lockande på ett tidigt stadium för såväl den enskilde nybyggaren som den skatteindrivande godsherren. All skärgård mellan Flisesund

och Idesund uppges i ett brev daterat 1429 av ålder ha legat och lytt till Fågelviks gods. Det borde innefatta även Björkö.

Avmätningar

Att boskapsskötsel och fiske var de viktigaste näringar framgår tydligt av jordeboken 1642, enligt vilken Björkö räntar strömming (saltad), ål och gädda (torkad) samt kungshäst.

Fyra år senare upprättades en geometrisk karta över kronohemmanet Björkö, som var ett odelat skärgårdshemman. Att kreatursdrift var en basnäring bekräftas av kartbilden, som visar att en stor del av ön användes till slätter. Djuren fick så långt möjligt beta på andra mindre öar tillhörande hemmanet. Utmarkerna i norr och i söder beskrivs som steniga och bergiga med mestadels tallskog. Några små väl hägnade åkerlappar är utritade norr om gloet och en precis ovanför hamnen. Björkö var en av mycket få öar i skärgården med öppen åkermark under 1600-talets början. I boskapslängden från 1627 redovisas 4,5 tunnor utsäde, vilket ur alla synvinklar är förvånansvärt mycket. Är siffran helt enkelt ett skrivfel, eller var det så att åkermark lades om till äng till förmån för ett mer lönsamt fisket och/eller boskapsdrift? Djurbesättningen bestod enligt samma längd av ett sto, åtta kor, två kvigor, några får och getter. Bebyggelsen är redan 1646 förlagd högst uppe på den väl-dränerade moränhöjden, precis ovanför våra dagars hamn. Gloet passade lika bra som hamn då som nu. År 1697 gjordes ännu en avmätning för skattläggning av hemmanet, som fortfarande sådde 1½ tunna säd och skördade 50 lass hö om året. Ett visst skogsbruk tycks samtidigt ha förkommit koncentrerat på ek (till kronans skeppsvarv i Västervik?) och näver.

Tomtdelning

På sjökartan från 1773-74 är på Björkö bebyggelse tillika några åkerlappar markerade i slänten ner mot gloet. Norr om byn är en väderkvarn utritad, förtydligad med ordet "quarn". Kvarnen var helt säkert ett viktigt sjömärke är. Några år senare, 1779, bodde totalt 24 personer, varav 14 var barn, på ön.

År 1792 kallades en lantmätare Fridell till Björkö för att förta en hustomtdelning. Det fanns nu två gårdar på ön. Man anhöll om "*att utan minsta afseende på husflyttning, få efter deras utseende, Mangårdsplanen til hela Byen om närmast Norr, til den vidd och rymme uttagen i reguliära linier, utan någon åker medtagande, som ousbrukta marken tillåta kan, och Ladugårds Tomten, hvarest nu inga hus finnes vara upbygde i ordentliga linier*". Kartan som upprättades visar fyra rektangulära tomter; två mangårdstomter sida vid sida och två ladugårdstomter sida vid sida. Tomterna är spegelbilder av varandra och man märker en tydlig strävan efter fullständig rättvisa. De två ladugårdstomterna låg strax söder om mangårdstomterna och delas av en fägata som i en typisk tratt vidgar sig mot betesmarkerna i söder. Alla fyra tomterna är mycket noggsamt hägnade, liksom skötgården ner vid gloet. En bra bit ut i vattnet är tre bodar uppförda.

Storskifte

Bara några år efter tomtdelningen är det åter dags för lantmätaren att bege sig till Björkö. År 1816 påbörjas en storskiftesförrättning på Björkö. Anledningen är att ön nu är brukad av fyra hemmanägare och att såväl tomter och marker behöver

värderas och delas. Detta är en mycket tydligt illustration till den befolkningsökning som förändrade förutsättningar och förhållanden under 1700-talet andra hälft och i princip hela 1800-talet, inte bara skärgården utan hela det svenska landskapet. Esaias Tegnér förklarade den stora befolkningstillväxten med ”freden, vaccinet och potäterna”. Vi vet inte hur många hushåll som fanns på Björkö under 1600-talet, men troligast är att det bara var ett enda (storchushåll med flera generationer). Vid 1700-talets slut delas gården mitt itu (tomtdelningen) och vid 1800-talets ingång brukas varje hälft av två brukare. På ett sekel har befolkningen mångdubblats och behovet att dela det enda hemmanet först två, sedan fyra delar uppstått. Vid tiden för storskiftet bodde ca 20 (vuxna) personer på ön.

På den tillhörande kartan kan vi se att de gamla hus- och ladugårdstomterna är mer tätbebyggda och nytillkomna byggnader ligger mellan och utanför tomterna. En ganska tätbyggd bykärna har vuxit fram. På “Svinevallen norr om Byen” ligger ett antal mindre ekonomibyggnader på rad utmed byvägen. Självfallet har också odlingsmarken vuxit med befolkningen. På norra delen av ön har stora ängsgården tagit upp liksom runt byn. Hela södra och delar av norra ön, nyttjas gemensamt till bete. Även åkerarealen har ökat, om än mer blygsamt. Byvägen sträcker sig från ladugårdstomterna i byns nedre del, slingrar fram utmed öns östra sida, för att längre norrut svänga tvärs över ön och sluta vid “Kruslockstorpet”.

Storskiftet reglerade markägandet så att varje hemmansdel erhöll sina marker samlade i några skiften, om möjligt bara ett. På Björkö lämnades bebyggelsen utanför skiftets omdaning. Lantmätaren som var en modern tänkare, skriver in i beslutet att all skog närmre åkern än 25 alnar ska borthuggas för att minska beskuggningen och i övrigt öka fördelarna för åkerjorden. Vidare beslutas att nyodling ska ske gemensamt tills likvärdiga lotter av åker och äng brutits och fördelats. Också skogen blev vid detta skifte uppdelad så att varje hemmansägare fick ett skogsskifte i söder och två mindre i norr.

Laga skifte

På Björkö hade det växande invånarantalet lett till att storskiftesregleringen snart var passé. En ny reglering måste komma till stånd för att främja effektivitet och grannsämja. Mellan åren 1847-53 förrättades laga skifte på ön. Resultatet blev att Björkö delades i fyra likvärdiga delar. För att varje gård skulle ha nära till sitt nya skifte, blev det nödvändigt att flytta ut två av byns fyra gårdar; den ena till en ny tomt intill det nya markskiftet norr om byn och den andra till en ny tomt intill markskiftet söder om byn. De två andra gårdarna fick ligga kvar på sina gamla tomter i byn. I värderingen framkommer att tre av de fyra gårdarna hade trädgård med fruktträd och bärbuskar. Trots att markerna skiftades, kvarstod den småskaliga åkerstrukturen. Åkerarealen hade förstås ökat ytterligare sedan storskiftet med var ännu genomkorsad av ytkrävande dikessytem för avvattnings. Äng och bete är ännu de viktigaste ägoslagen. Omedelbart efter skiftet köptes en av gårdarna upp av en annan, vilket resulterade i att det endast blev tre bebyggda gårdar kvar.

1900-tal

Vid varje nytt skifte har ängsmarken expanderat. Först vid sekelskiftet 1900 plöjs de stora ängsarealerna runt byn upp till åkerjord, liksom delar av de gamla

ängsgårderna på norra delen av ön. Den riktigt gamla åkermarken brukas fortsatt som åker. Omställningen inom jordbruket från boskapsskötsel till sädesproduktion är tydlig. Vid seklets mitt hör upp till tio hektar åker till varje gård. Björkö är en betydande jordbruksö med två hästar och upp till 12 kor i varje ladugård, förutom på torpen förstås, där det vanligtvis fanns en, kanske två kor. Vid sekelskiftet 1900 fanns på Björkö tre gårdar och tio lägenheter med en samlad befolkning på 56 personer, inklusive barn.

Fiske

Fisket har genom tiderna varit nog så viktigt. Ett sätt att få en uppfattning om fångsternas storlek och betydelse i förhållande jordbrukets avkastning är att studera skattelängder. I jordeböckerna från 1600-talet kan vi se att (salt)strömming, (torkad)gädda och ål som är ”stora” skattepersedlar för Björkö. Dessutom betalar man skatt i sälspäck, vilket tyder på jakt i ytterskären där sälen hålls.

På storskifteskartan från 1816 är en brygga med två småhus och fyra båthus utritade vattnet vid strandkanten och marken ovanför hamnplatsen benämns ”södra och norra skötgården”. Fyra båthus skulle utgöra ett per hushåll. I laga skiftet 1847-53 delas inte fiskevattnet utan fortsätter att i sämja rotera enligt det mycket intrikata och speciella system som är unikt för varje ö. Vidare stipuleras att på den ”södra skötgården ska näten hädanefter som hittills upphängas efter nu stående gistor, men körväg däröver förbjudes”. Den fiskestatistik som upprättades år 1880, rapporterar tre strömmingsfiskare med tillsammans 24 skötar på Björkö. Däremot tycks inga ålfiskare funnits vid samma tid, vilket kanske inte är så underligt. Björkö ligger lite för långt in i skärgården för att kunna tillgodogöra sig de stora ålförekomsterna.

1961 redovisas två yrkesfiskare och två binäringfiskare på Björkö vilka tillsammans nu utvidgat fisket till att omfatta även ål.

Näringsfrihet

Näringsfriheten 1862 erbjöd försörjningskällor som inte var baserade på jordinnehav för den successivt ökande befolkningen på landsbygden. Även i skärgården fanns ett ökande behov av diverse hantverkare, mycket beroende på en ständigt växande specialisering inom modernäringarna, men också på penningekonomin framväxande. Vid Lilla Björkö slog en snickare och en skomakare ner sina bopålar. Dessa båda hantverkare förde förstas en ambulerande tillvaro eller verksamhet. På 1930-talet startade virkeshandlare Ture Swartz ett sågverk vid Lilla Björkö. Här sågades virke åt hela Tjust norra skärgård. I samband med sågens tillkomst byggdes även ett tidsenligt boningshus. Platsen i slutningen ner mot vattnet var mycket lämplig för anläggandet av ett sågverk. Vattendjupet var tillräckligt för skutor att lägg till, och man hade nära till fastlandet. Den lades ner 1959 och det mesta av inredning och tillbehör såldes på auktion.

Båtsman

Gustav II Adolf sjösatte förslaget om det ständiga båtsmanshållet 1623, ett system uppbyggt ungefär som det senare införda indelningsverket. Båtsmannens naturalön utgick bl a i ett torp med lite tillhörande mark, precis som soldattorpet. På Björköns nordvästra sida ligger idag ”Kruslockstorpet”; ett båtsmanstorp som

ingick i rote 48 vid ”Tjust Compagnie”. Manskapslängden för Rote 48 sträcker sig ända till år 1720, då en Per Kruslock var båtsman i denna rote. Av laga skifteshandlingarna framgår att det båtsmanstorp som dittills legat i byn, i samband med skiftet skulle flyttas till “Åkerlyckan vid Nygärdet”. Idag kallas stället Kruslockstorpet. De äldre hus som idag finns på Kruslockstorpet uppfördes antagligen i samband utflyttningen, eftersom torpet enligt handlingarna var i ett så förfallet skick att det inte kunde flyttas.

Skola

När befolkningstalet var som störst runt sekelskiftet 1900, var en skola inrymd i ett av husen på ön. Men barnantalet sjönk snart och skolan måste dras in.

Stenbrytning

Graniten på Björkö har ställvis varit tillräckligt tät och fin för att locka till brytning. På den östra udden höggs den röda, ofta porfyriska graniten, som går under namnet Loftahammar-granit. På den norra udden finns en kvatsförekomst, ur vilken man hämtade råvaran till vit gatsten, som var en viktig markeringssten. I övriga brott, stora som små spridda över hela ön, tycks man huvudsakligen huggit gatsten. Invid brottet på öns södra udde finns resterna av en koja med spis, vilken beboddes av en stenhuggare runt år 1910. Skrotsten har tippats i strandkanten för att skapa utskeppningsplatser. Stenbrytningen har pågått till en bit inpå 1900-talet

Moderna tider

Telefonledning drogs till Björkö 1938 och elkabel 1945. I mitten av 1960-talet uppfördes de första sommarstugorna på utmarken eller i övergivna hagar och ängar och många torp lägenheter övergick till att bli fritidsnöjen.

Björkholmen

Förhistoria

Björkholmen är nästan platt som en pannkaka och har inte stuckit näsan över havsytan förrän mycket, mycket sent. Merparten av ön ligger lägre än fem meter och åtminstone halva ön var ännu vid medeltidens början vattendränkt. Björkholmen är med andra ord en relativt ung ö. Lämningar från förhistorisk tid, inte ens medeltid, är inte att förvänta sig. Däremot finns på fasta land invid Långvikens vatten, bara ett stenkast eller två från ön två relativt stora stensättningar, välarbetade med kantkedja.

Bosättning

Via kartmateriel för Björkö kan man följa Björkholmens historia från 1600-talet och framåt. Till skillnad från flertalet stora utöar är Björkholmen nämligen redovisat på kartorna över stamfastigheten. Enligt de äldsta kartorna användes holmen för betesdrift. På storskifteskartan från 1817 har bruket differentierats med några hägnade slättermarker. Ingen bebyggelse redovisas på någon av dessa kartor. Först på laga skifteskartan från 1847 finns byggnader utritade på Björkholmen, som redovisas som tillhörande den södra av Björkögårdarna. På ön har nu brutits åker och delar anges som hårdvall.

Vem som först slog sig ner här, vet vi inte och inte heller varför. Det kan dock knappast ha varit den myckna och rika jorden som lockade. Snarare var det andra

näringar som utgjorde försörjningsbas: Fisket förstås, kanske sjöfarten men också stembrytning såväl på Björkö som på fastlandet. Befolkningsökningen under 1800-talet gjorde arvskiftena inom jordägande familjer mer grannliga än tidigare. Många barn skulle dela på allt mindre arvslotter, men utan att rycka undan försörjningsmöjligheterna för varandra. Ett sätt var att sambruka fädernegård, men ha var sitt boställe. Ett annat var att dela på försörjningsbasen så att någon brukade jorden, någon annan fiskevattnen. Ett tredje var att den äldste brodern köpte ut sina syskon, men upplät mark till dem som ville bygga en stuga och bo kvar, men med annan försörjningsbas än fädernejorden. Stembrottet på andra sidan viken var en sådan försörjnings- möjlighet. De flesta utöar längs smålandskusten bebyggdes just under denna, den stora befolkningsökningens tid.

Försörjningen har säkert varit baserad på flera näringar. En ladugård vittnar om förutsättningar för ett visst jordbruk. Invid sjön antyder mycket välbyggd stembrygga, nästan som en kaj, sjöfart och transport. En sjöbod vittnar om fiske. Fruktodling har varit ytterligare ett strå till stacken. Plommonträd växer nästan ute i saltsjön.

Sundet mellan Björkholmen och fastlandet överbyggades tidigare med en spång. Vattnet strömmade friskt igenom och strömning i stora mängder kunde fångas här. I bilismens namn byggdes under 1960-talet en vägbank med kulvert. Alltför liten visade det sig. Vattnets fria lopp hejades, vasstillväxten ökade och strömningen försvann.

Hela Björkholmen är sedan länge fritidsnöje. Det gamla bostadshuset liksom en nybyggd sommarstuga nyttjas bara säsongvis.

Bebyggelse

Björkö

Den bebyggelse som möter oss på Björkö idag består av såväl fritids- som permanent- bebyggelse, koncentrerad till olika delar av ön. På behörigt avstånd söder och nordväst om byn ligger fritidshusen väl inordnade i landskapet. Man får lätt känslan av att en del är lite avsides liggande torp.

De äldre tre gårdarna ligger fortfarande på gles rad utmed gloet. Uppdelningen mellan mangård och fägård är tydlig. Med ett undantag är alla gamla byggnader i byn faluröda. Undantaget är ett äldre trähus, som redan för länge sedan reveterades och putsades. Huset lyser idag vitt i den annars faluröda omgivningen och inger -vilket säkert en gång var meningen- en mycket bestämda känsla av herresäte.

I laga skifteshandlingarna finns mycket utförliga beskrivningar av husen som underlag för värdering inför utflyttning. Två av fyra bostadshus är två våningar höga, tre av fyra är brädslagna och har tegeltak över nävertäckning. Merparten ladugårdar nybyggs runt sekelskiftet 1900. Till varje gård hör en mängd uthus av skilda slag, alla uppförda av trä i olika konstruktioner under mestadels vass- eller

bräddtak. På några av gårdarna finns fint huggna grindstolpar av granit, sannolikt komna ur stenbrotten på ön.

På Björkö är nivåskillnaden mellan hamn och by avsevärd. Man får verkligen streta för att komma upp för backen, från bod och brygga till bostadshus och ladugård. Hamnen ligger fortfarande där den låg på den allra äldsta kartan. Gamla bodar har successivt ersatts med nya. Men alla har sett ungefär likadana ut. De nya som idag kantar gloet, kanske dock är något större och något bättre brädfodrade och rödstrukna än sina föregångare.

Med tiden växte också bebyggelse fram utanför själv bykärnan. Vid Lilla Björkö byggdes vid 1800-talets slut två bostadslägenheter med tillhörande uthus och potatisland. Fram till ca 1900 bodde folk på Lindholmen söder om Björkö. Av denna bosättning finns spår i form av husgrunder, och en stensatt källare, hamlade träd och odlingsrösen.

Björkholmen

På Björkholmen finns idag ett bostadshus uppfört under 1870-talet, inte det ursprungliga sålunda, och en ladugård som är omöjlig att datera. På den äldsta kartan ligger ladugård och bostadshus på just dessa ställen. Sjöbod och jordkällare hör också till och berättar indirekt om såväl fiske som jordens brukande.

Bebyggelsen har under 1900-talet utökats med en liten sommarbostad.

Dagsläget

Björkö

Det finns idag två-tre permanentboende familjer på Björkö, men sommartid spenderar runt 20 familjer sin semester på ön. Fram till 1970-talet fanns tre gårdar i drift på Björkö, numera bara en. Skogsbruk, fiske och jordbruk med inriktning på nötkreaturskötsel är de huvudsakliga näringarna i kombination med moderna kompletteringar. De sista mjölkorna försvann från ön runt 1970, men har ersatts av köttjur som betar runt hela ön. Björkö är en mycket öppen och ljus ö beroende att det fortfarande finns ett aktivt jordbruk på ön.

Den gamla byvägen som förenar den norra udden med den södra, har idag i princip samma sträckning som på 1700-talets karta. De tre gårdarna ligger där de har legat sedan laga skiftet vid 1800-talets mitt. De gårdar som inte flyttades ut i samband med skiftet förstås än äldre rötter på platsen.

Jämför man lantmäterikartorna med moderna kartor, ser man att åkermarken redan på den äldsta kartan ligger på samma ställe som åker ligger på i slutet av 1930 talet och som fortfarande hålls öppen genom bete. Det finns på Björkö en osedvanligt stor kontinuitet i odlingsmarkens användning. Först en bra bit in på 1900-talet läggs äng om till åker. Odlingsytorna är oregelbundna och formade

efter de topografiska förhållandena. Det som framför allt skiljer dagens kulturlandskap från gårdagens är den större skogrikedomen.

I bestämmelserna till naturreservatet stadgas att de odlingshistorisk betingade naturvärdena ska bevaras och utvecklas och att hävdberoende arter ska gynnas.

Björkholmen

Björkholmen har helt övergått till fritidsändamål, såväl den gamla ölägenheten som det moderna fritidshuset. Ladugården befinner sig under ombyggnad.

Den vägbank med kulvert som lades ut över sundet på 1960-talet hejdade vattnet i sitt fria lopp och vassen fick fotfäste. Nu står vattnet i princip still, igenväxningen fortskrider och all fisk är helt borta.

Skydd och förordningar

Tillsammans med intilliggande holmar och skär ingår Björkö och Björkholmen i Björkö naturreservat från 1980. Motivationen är att bibehålla en skärgårdsmiljö som är en mosaik av öppna marker, hag- och skogsmarker samt fortsatt hävd av odlingslandskapet och om så möjligt underlätta allmänhetens friluftsliv.

Runt Björkö stränder råder fiskeförbud

Klass 1 Bevarandeprogram för odlingslandskapet i Västerviks kommun.

Klass I Natur i östra Småland

Redovisat i Kulturminnesvårdsprogram för Västerviks kommun. Västerviks kommun 1986

Litteratur

Kalmar läns museiarkiv

Lantmäteriets arkiv

Länsstyrelsens arkiv

Fräsegodsens i Sverige under storhetstiden. Johan Almquist 1976

Stenbrott inom Västerviks kommun mellan Gränsö kanal och Loftahammar.

Bengt Molander 2002

Odlingslandskapet i Västerviks kommun. Bevarandeprogram Västerviks kommun. Länsstyrelsen 1995

Natur i östra Småland. Länsstyrelsen 1997

Meddelande rörande Sveriges fiskerier 1-2. Rudolf Lundberg 1883